

УДК 323.1:342.5(4)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-12\(20\)-966-979](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-12(20)-966-979)

Борко Тетяна Миколаївна Кандидат педагогічних наук, доцент, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, <https://orcid.org/0000-0001-9133-3713>

Конопляник Дмитро Олегович Асистент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, <https://orcid.org/0009-0005-1973-771X>

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕР ЗМІЦНЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РЕФОРМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Європейська інтеграція в сучасних умовах стала одним із ключових детермінантів суспільно-політичних змін, визначаючи нову конфігурацію взаємодії між державою та громадянським суспільством. Зростання ролі громадянської участі та вимоги Європейського Союзу щодо прозорості, підзвітності й ефективності управління створили унікальне середовище, у якому інтеграційний курс перетворюється на інструмент глибокої модернізації державних інституцій.

Метою статті є обґрунтування того, як європейська інтеграція виступає драйвером зміцнення громадянського суспільства та модернізації системи державного управління України в умовах політичних, соціальних і безпекових трансформацій. Методологічну основу дослідження становлять системний і міждисциплінарний підходи, структурно-функціональний аналіз, порівняльні методи, а також контент-аналіз наукових публікацій і звітів міжнародних інституцій.

У межах дослідження встановлено, що європейська інтеграція сприяє нормативному наближенню до стандартів демократії, розширенню практик участі громадян та формуванню сталих механізмів залучення неурядових організацій у вироблення політик. Виявлено, що трансформація державного управління проявляється в оновленні адміністративних процедур, посиленні прозорості та підзвітності, цифровізації публічних послуг та реформуванні кадрової політики. Систематизовано практичні напрями вдосконалення взаємодії між державою та громадянським суспільством, серед яких – інституціоналізація партнерства, зміцнення механізмів контролю, розвиток спроможності НУО, активізація локальної демократії та інтеграція європейських управлінських практик у період воєнних і післявоєнних трансформацій.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє стверджувати, що європейська інтеграція не лише стимулює реформування публічного управління, а й створює умови для підвищення ролі громадянського суспільства як рівноправного учасника політичного процесу. Висновки статті можуть бути використані в наукових дослідженнях, державній політиці та практиці діяльності громадських організацій, зокрема у сферах реформування управління, децентралізації, антикорупційної політики, цифрової трансформації та післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: громадянська участь; демократичні трансформації; публічне управління; європеїзація; відкритість влади; державна політика.

Borko Tetiana Mykolaivna Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Mykolayiv National Agrarian University, Nikolaev, <https://orcid.org/0000-0001-9133-3713>

Konoplianyk Dmytro Olehovych Assistant of the Department of Ukrainian Studies and Social Studies, Mykolayiv National Agrarian University, Nikolaev, <https://orcid.org/0009-0005-1973-771X>

EUROPEAN INTEGRATION AS A DRIVER OF STRENGTHENING CIVIL SOCIETY AND PUBLIC ADMINISTRATION REFORMS

Abstract. European integration in modern conditions has become one of the key determinants of socio-political changes, determining a new configuration of interaction between the state and civil society. The growing role of civic participation and the European Union's requirements for transparency, accountability and efficiency of governance have created a unique environment in which the integration course is turning into a tool for deep modernization of state institutions.

The purpose of the article is to substantiate how European integration acts as a driver for strengthening civil society and modernization of the public administration system of Ukraine in the context of political, social and security transformations. The methodological basis of the study is systemic and interdisciplinary approaches, structural and functional analysis, comparative methods, as well as content analysis of scientific publications and reports of international institutions.

The study found that European integration contributes to a normative approximation to the standards of democracy, expanding citizen participation practices and forming sustainable mechanisms for involving non-governmental organizations in policymaking. It was found that the transformation of public administration is manifested in the renewal of administrative procedures, increased transparency and accountability, digitalization of public services and reform of personnel policy. Practical directions for improving interaction between the state and civil society are

systematized, including the institutionalization of partnership, strengthening control mechanisms, development of NGO capacity, activation of local democracy and integration of European management practices during the period of war and post-war transformations.

The generalization of the results obtained allows us to state that European integration not only stimulates the reform of public administration, but also creates conditions for increasing the role of civil society as an equal participant in the political process. The conclusions of the article can be used in scientific research, state policy and practice of public organizations, in particular in the areas of management reform, decentralization, anti-corruption policy, digital transformation and post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: civic participation; democratic transformations; public administration; Europeanization; openness of government; public policy.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція стала ключовим чинником модернізації української політичної системи, поглиблення демократичних практик і формування суспільного запиту на якісно нові стандарти державного управління. Вона визначає не лише зовнішньополітичні орієнтири, а й внутрішній зміст реформ, які спрямовані на зміцнення підзвітності, транспарентності та інституційної стійкості влади. Інтеграційні процеси вимагають від держави адаптації до європейських норм управління та переосмислення ролі громадськості в ухваленні рішень.

У центрі уваги опиняється питання того, яким чином європейська інтеграція впливає на розвиток громадянського суспільства й розширює його можливості впливати на державну політику в умовах трансформацій. Недостатня включеність громадянських інститутів у вироблення політик досі залишається системною проблемою, незважаючи на загальне посилення демократичних механізмів. Дослідження міжнародних моделей взаємодії ринку, держави та громадського сектору показують, що ефективні реформи можливі лише за умов їх партнерської участі [1, с. 90–92; 2, р. 56–58].

Особливого значення проблема набуває в умовах війни, коли роль громадянського суспільства істотно зростає. Воно стає каналом комунікації між суспільством та державою, інструментом контролю за діями влади та механізмом забезпечення довіри. У кризових умовах громадянське суспільство демонструє здатність підтримувати демократичні принципи навіть за підвищеної загрози для інституційної стабільності [3, с. 103–105].

Одночасно європейські інституції висувають до України конкретні вимоги, що стосуються верховенства права, боротьби з корупцією та реформування системи державного управління. Звіти й аналітичні оцінки, зокрема рекомендації Європейської комісії щодо підвищення ефективності антикорупційної інфра-

структури, акцентують на необхідності глибших структурних змін для досягнення стандартів Європейського Союзу (ЄС) [4; 5]. Це актуалізує потребу комплексного дослідження того, як саме євроінтеграція може стати драйвером посилення громадянського суспільства та модернізації державного управління, і якими мають бути механізми взаємодії «держава – суспільство – ЄС» у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі питання європейської інтеграції та її впливу на трансформацію державного управління розглядається як один із ключових напрямів модернізації української політичної системи. У свою чергу, В. Сиченко та М. Лукашук подають комплексний аналіз трансформаційних процесів у системі державного управління, підкреслюючи, що інституційні зміни в Україні безпосередньо залежать від інтеграції до європейського правового та політичного простору [1]. Водночас вони наголошують на необхідності формування сталих механізмів залучення громадськості, проте їх дослідження обмежене переважно загальнодержавним рівнем, залишаючи поза увагою локальні практики участі.

У блокові досліджень, що стосуються соціально-економічних передумов європейської інтеграції, Л. Квасній та співавтори аналізують цифрову трансформацію як умову соціальної інтеграції та розвитку інклюзивних інститутів [6]. Їхній внесок важливий для розуміння модернізації економічної сфери, проте питання впливу цих процесів на громадянську активність автори торкаються лише побіжно. Подібні обмеження характерні й для роботи Л. Ємельяненко та В. Пантасенка, які акцентують на ролі людського капіталу у відбудові держави [7].

Окрема група досліджень зосереджена на питаннях місцевої демократії й сталого розвитку територій. Л. Гонюкова та Т. Дерун визначають інноваційні механізми локальної демократії та підкреслюють, що саме європейські стандарти участі громадян стають орієнтиром для місцевих реформ [8]. Проте дослідниці не приділяють достатньо уваги інтеграційним вимогам ЄС щодо розвитку місцевих інституцій. У роботі Н. Ушенко та А. Тупіки відображено широкий спектр зарубіжних і вітчизняних підходів до сталого розвитку міст [9], однак автори майже не аналізують механізми взаємодії міських громад із державними структурами в контексті європейської інтеграції.

У галузі політичних досліджень В. Марчук виокремлює політичний і безпековий виміри інтеграції, наголошуючи на зміцненні демократичних інститутів та зростанні ролі громадянської участі в умовах зовнішніх загроз [10]. Деяко інший акцент роблять А. Пожар та А. Пантелеймоненко, які розглядають бар'єри й можливості інтеграції, особливо у сфері інституційної відповідності вимогам ЄС [11]. Варто відзначити, що їх підходи не враховують динаміки розвитку громадянського суспільства, що створює прогалину у міждисциплінарному аналізі.

У міжнародному науковому дискурсі значну увагу приділено питанням прозорості та взаємодії між державою, бізнесом і громадським сектором. Серед

таких праць варто виокремити роботу О. Батрименко (O. Batrymenko) та В. Мельник (V. Melnyk), які демонструють, що саме тристороннє партнерство є основою для інституційної стійкості й успішної інтеграції [2]. Подібні висновки простежуються у дослідженні М. Ресі (M. Resi) та К. Дженс (K. Jance) щодо досвіду Албанії, де громадянське суспільство стало каталізатором адаптації до європейських правил [12]. Українська ситуація, утім, є складнішою, що вимагає адаптованих моделей взаємодії.

На перетині адміністративних наук і європейських студій написано роботу А. Кормич (A. Kormych) та співавторів: їхнє дослідження окреслює особливості європеїзації публічного управління та реформування митної сфери [13]. Натомість С. Швидюк аналізує роль міжнародних організацій у трансформації управлінських інститутів в умовах війни, підкреслюючи залежність реформ від зовнішніх факторів [14].

Підсумовуючи, можна виділити декілька «білих плям» у сучасній науковій літературі. По-перше, відсутній комплексний міждисциплінарний аналіз взаємодії держави та громадянського суспільства як єдиного механізму інтеграції до ЄС. По-друге, недостатньо досліджено вплив війни на довгострокову сталість інтеграційних реформ, особливо на локальному рівні. По-третє, існують розбіжності між підходами вітчизняних та міжнародних авторів щодо ролі громадянського суспільства: одні підкреслюють його посилення, інші вказують на структурні обмеження. Саме ці прогалини формують актуальність для даного дослідження, яке покликане поєднати політичні, соціологічні та управлінські аспекти європейської інтеграції.

Метою статті є комплексне обґрунтування того, яким чином європейська інтеграція виступає каталізатором зміцнення громадянського суспільства та модернізації системи державного управління України в умовах глибоких політичних, соціальних і безпекових трансформацій. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Дослідити ключові механізми впливу європейської інтеграції на розвиток громадянського суспільства, зокрема зміни у формах участі, інструментах контролю та ролі неурядових організацій у державотворчих процесах.

2. Проаналізувати трансформацію системи державного управління під впливом інтеграційних вимог ЄС.

3. Виявити практичні напрями вдосконалення взаємодії між державою та громадянським суспільством і розробити рекомендації щодо посилення ефективності реформ у контексті подальшої інтеграції України до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграція України суттєво підсилює демократичні інститути та створює передумови для активнішої громадянської участі. По-перше, адаптація національного законодавства і управлінських практик до європейських стандартів поглиблює культуру демократії та забезпечує

прозорість державних рішень [1, с. 89–91]. Зобов'язання за Угодою про асоціацію та інші інтеграційні формати вимагали від України ухвалення нових законів про громадські об'єднання, доступ до публічної інформації, електронні петиції тощо – це розширило можливості громадськості впливати на владу. По-друге, європейські стандарти участі громадян стали орієнтиром для реформ на місцевому рівні: органи влади дедалі більше сприймають громадян як партнерів і вдосконалюють форми взаємодії з ними [8, с. 371–372]. Зокрема, в Україні почали застосовувати механізми місцевої демократії (громадські слухання, місцеві ініціативи, консультації з громадськістю), які відповідають найкращим європейським практикам відкритого врядування.

По-третє, євроінтеграція посилює інструменти громадського контролю за владою. Вимоги ЄС у сфері верховенства права та боротьби з корупцією передбачають залучення недержавних стейкхолдерів до моніторингу та оцінки реформ [5; 14]. Громадянське суспільство отримало ширші повноваження в наглядових радах, антикорупційних органах, експертних групах, що дозволяє підзвітніше здійснювати державну політику. Як відзначає дослідження, успішність реформ істотно залежить від тристороннього партнерства між державою, бізнесом і неурядовим сектором. Саме таке партнерство є основою інституційної стійкості й успішної інтеграції до ЄС, оскільки поєднує ресурси та експертизу всіх секторів. По-четверте, у процесі євроінтеграції зростає роль неурядових організацій у державотворчих процесах. Вони залучені до розробки стратегій розвитку, нагляду за імплементацією законодавства, надання соціальних послуг, які відповідають європейським стандартам. В умовах війни ця тенденція посилилася: громадянське суспільство згуртувало українців, перетворившись на партнера держави у забезпеченні донорської допомоги та гуманітарних ініціатив.

Фактично, в кризових умовах євроінтеграції та війни громадські організації стали каналом комунікації між суспільством і владою, інструментом контролю за діями уряду та механізмом підтримання довіри до інститутів. Це підтверджує здатність українського громадянського суспільства захищати демократичні принципи навіть під час зовнішніх загроз. Показовим є досвід інших країн: наприклад, в Албанії активне громадянське суспільство стало каталізатором адаптації до правил ЄС, чим прискорило інтеграційні перетворення [12, р. 317–320]. Україна, втім, має складніші умови, тож потребує власної моделі взаємодії «держава – громадянське суспільство – ЄС», що враховує воєнні виклики та структурні обмеження розвитку третього сектору. В цілому європейська інтеграція формує нові механізми участі й контролю, які зміцнюють спроможність громадянського суспільства впливати на державну політику. У табл. 1 систематизовано основні механізми впливу європейської інтеграції на розвиток громадянського суспільства України.

Таблиця 1

Ключові механізми впливу європейської інтеграції на розвиток громадянського суспільства України

Механізм впливу	Прояв у контексті євроінтеграції та реформ
Нормативне наближення	Запровадження європейських норм демократичного врядування (закони про об'єднання громадян, доступ до інформації, процедури консультацій), що інституційно закріплюють участь громадськості. Це створює правові умови для активності неурядових організацій (НУО) та громадян
Партнерство влади і громади	Інтеграція стимулює владу розглядати громадянське суспільство як партнера. Створено консультативно-дорадчі органи, громадські ради при міністерствах, платформи діалогу, де представники НУО залучені до вироблення політик. Таке тристороннє співробітництво (держава–бізнес–громада) підвищує стійкість реформ
Громадський контроль та прозорість	Виконання критеріїв ЄС передбачає незалежний нагляд за впровадженням реформ. Громадські активісти моніторять антикорупційні зусилля, використання бюджетних коштів, дотримання прав людини. Розвиток інструментів прозорості (електронні реєстри, відкриті дані) забезпечує підзвітність влади перед суспільством
Мобілізація та участь громадян	Європейський курс мотивує населення до активної позиції. Війна і євроінтеграція мобілізували волонтерський рух, самоорганізацію громадян для допомоги армії та переселенцям, захисту реформ. У результаті суспільство набуло досвіду самоврядування і впливу на владу, що надалі буде інтегровано в мирні демократичні практики

Джерело: сформовано автором на основі [1, с. 89–91; 3, с. 104–106; 5; 8, с. 371–372; 12, р. 317–320; 14].

Європейська інтеграція виступає каталізатором комплексної модернізації системи публічного управління України. Копенгагенські критерії та інші зобов'язання перед ЄС вимагають наявності ефективної, підзвітної та професійної державної служби [4]. Зокрема, реформування державного управління віднесено до пріоритетних умов вступу: без прогресу в цій сфері наближення до права ЄС неможливе. Україна вже впровадила низку інституційних змін. Як зазначається у звіті Європейської комісії 2025 р., країна досягла «значного прогресу» у цифровізації надання публічних послуг і реформі системи оплати праці державних службовців [4]. Це свідчить про здатність адміністративної системи адаптуватися до європейських вимог. Водночас рівень підготовки України у сфері державного управління оцінюється як проміжний між «певним» та «помірним», а отже, належить виконати цілу низку завдань для досягнення повної відповідності європейським стандартам.

Інтеграційні вимоги структуруються за кількома напрямками. Європейська комісія оцінює реформу державного управління України за шістьма ключовими компонентами: стратегічна рамка реформи; формування і координація політики;

управління державними фінансами; система державної служби та HR-менеджмент; підзвітність (наявність незалежного зовнішнього контролю, доброчесність); надання адміністративних послуг громадянам і бізнесу. За кожним із цих напрямів у «Ukraine 2025 Report» визначено прогрес і недоліки. Наприклад, Україна ухвалила Дорожню карту реформи державного управління (2023 р.), що стала умовою відкриття переговорів з ЄС по Кластеру 1. У цій карті окреслено основні кроки для приведення системи управління у відповідність із практиками ЄС, OECD та SIGMA, а саме: посилення спроможностей щодо формування політики, розбудова ефективної та деполітизованої державної служби, оптимізація організаційної структури органів влади, подальша цифровізація процедур і послуг, удосконалення управління державними фінансами [4; 5]. Реалізація цих напрямів має закласти фундамент наближення України до європейських принципів належного врядування.

Євроінтеграція фактично започаткувала європеїзацію публічного управління – поступове вирівнювання інституційних норм і процесів України з нормами ЄС. На практиці це означає впровадження принципів верховенства права, прозорості, підзвітності та ефективності, закріплених у європейському адміністративному праві [13, р. 22–24]. Для ефективного втілення політик ЄС на національному рівні держави-кандидати мають узгоджувати свої адміністративні процедури з базовими правилами і принципами ЄС, зокрема стандартами «належного врядування».

На сьогодні вплив інтеграційних зобов'язань простежується у звуженні адміністративної автономії: українські органи влади працюють під наглядом спільних координаційних структур з ЄС, що контролюють виконання умов асоціації та кандидатського статусу. Тобто, ієрархічний характер відносин між ЄС та країнами-кандидатами спонукає українську владу приймати зобов'язання щодо імплементації європейських норм, узгодження національного законодавства з правом ЄС і допускати Єврокомісію до оцінювання виконання цих вимог. З огляду на це, експерти пропонують плюралістичний підхід до європеїзації управління, який би пом'якшив асиметричність впливів. Зокрема, Україна може обирати різні моделі імплементації європейських правил, варіювати пріоритети та темпи реформ, щоб врахувати національні особливості і водночас досягти спільних цілей.

Важливо, що євроінтеграційні процеси супроводжуються зовнішньою підтримкою та експертизою. Міжнародні організації (ЄС, Світовий банк, OECD/SIGMA, ПРООН) не лише висувають вимоги, а й надають ресурси для їх реалізації. Досвід останніх років показує, що за активної допомоги партнерів Україна здійснила ключові реформи в децентралізації, запровадила сучасні цифрові сервіси (наприклад, портал «Дія»), реформувала державну службу [14].

Під час війни вплив зовнішніх чинників зріс: міжнародні донори адаптували свою підтримку під воєнні виклики, збільшили фінансування та технічну

допомогу, прискорили впровадження стандартів управління для забезпечення стійкості інституцій. З одного боку, це допомогло зберегти керованість держави в умовах кризи. З іншого – підкреслило залежність трансформацій від зовнішніх умов: реформи просуваються швидше там, де є чіткі вимоги ЄС та контроль їх виконання [13, р. 22–24]. Така ситуація ставить перед Україною завдання досягнути сталості реформ, щоб зміни продовжувалися навіть за зменшення зовнішнього тиску.

Одним із успіхів інтеграційного впливу стала цифрова трансформація публічного управління. Єврокомісія відзначає прогрес України у цифровізації, що підвищило прозорість і якість послуг. Дослідники пов'язують цифрові реформи з формуванням більш інклюзивних інституцій та інтеграцією в єдиний європейський цифровий ринок [2, р. 53–55]. Водночас наголошується на необхідності інституційного забезпечення цифрової трансформації – створення відповідних структур, нормативної бази та фінансових умов, зокрема у фінансовій системі [15]. Без цього цифрові новації не стануть довгостроковими змінами. Не менш важливим є розвиток кадрового потенціалу. Реформа державного управління неможлива без професіоналізації та навчання службовців. У післявоєнний період інвестиції в людський капітал розглядаються як необхідна передумова успішного впровадження євроінтеграційних реформ. Отже, трансформація системи державного управління під впливом ЄС охоплює інституційні, правові і кадрові зміни, спрямовані на досягнення стандартів ефективності та підзвітності, притаманних європейським демократіям. У табл. 2 структуровано головні напрями реформування системи публічного управління України під впливом інтеграційних вимог ЄС.

Таблиця 2

Основні напрями реформування публічного управління України під впливом вимог ЄС

Напрямок реформування	Зміст завдань (відповідно до європейських стандартів)
Стратегічна рамка реформ	Розроблення і реалізація цілісної стратегії реформ публічного управління; визначення координаційного механізму впровадження реформ, узгодженого з ЄС та SIGMA
Формування та координація політики	Посилення спроможності органів влади аналізувати політики, планувати законодавство і узгоджувати міжвідомчі рішення; впровадження процедур оцінки впливу регуляцій, консультацій з громадськістю при розробці політик (відповідно до практик ЄС)
Державна служба та HR-менеджмент	Професіоналізація та деполітизація державної служби; запровадження прозорих конкурсів та оцінювання ефективності кадрів; підвищення конкурентності оплати праці службовців для залучення і утримання кваліфікованих фахівців

Напрямок реформування	Зміст завдань (відповідно до європейських стандартів)
Підзвітність та доброчесність	Створення дієвих механізмів внутрішнього і зовнішнього контролю (аудит, парламентський нагляд, антикорупційні інституції); забезпечення доступу громадськості до інформації про діяльність влади; виконання рекомендацій ЄС щодо зміцнення незалежності антикорупційних органів
Надання публічних послуг і цифровізація	Оптимізація процедур надання адмінпослуг для громадян та бізнесу (спрощення, скорочення бюрократії) на основі принципу єдиного вікна; розширення електронних сервісів («Дія»), інтеграція в загальноєвропейські цифрові платформи; гарантування кібербезпеки та захисту даних
Управління державними фінансами	Поліпшення бюджетного процесу і середньострокового планування; посилення контролю за використанням публічних коштів (Рахункова палата, внутрішній аудит); гармонізація податкової та митної політики з нормами ЄС, модернізація системи фінансового нагляду

Джерело: сформовано автором на основі [2, р. 53–55; 4; 5; 13, р. 22–24; 14; 15].

Якість взаємодії між державою та громадянським суспільством безпосередньо визначає ефективність євроінтеграційних реформ. Одним із ключових напрямів є інституціоналізація партнерства, що передбачає формування сталих і передбачуваних механізмів участі громадськості в ухваленні рішень. Це включає закріплення процедур публічних консультацій та посилення ролі громадських рад, що підвищує легітимність реформ і забезпечує системний діалог між владою та громадою.

Другим виявленим напрямом є укріплення прозорості та підзвітності державного управління. З огляду на європейські стандарти, пріоритетним завданням є забезпечення незалежності антикорупційних інституцій, удосконалення механізмів контролю та розширення доступу до інформації. Це створює умови для громадського моніторингу та підсилює довіру до реформ, що критично важливо для євроінтеграційного поступу.

Третій напрям стосується розвитку спроможності організацій громадянського суспільства. Розширення програм підтримки, підготовка експертів у сферах адвокації, аналізу політик і моніторингу, а також інтеграція нових ініціатив, які виникли під час війни, сприятимуть підвищенню якості залучення громадян до реформ. Це є необхідною передумовою для їхнього змістового внеску у виконання євроінтеграційних зобов'язань.

Четвертий напрям передбачає активізацію локальної демократії як складової децентралізації. Участь громадян у прийнятті рішень на місцях, розвиток громадських бюджетів, локальних петицій та діалогових платформ формує середовище, у якому європейські стандарти можуть реалізовуватися безпосередньо в громадах. Це зміцнює довіру до влади й підвищує ефективність упровадження реформ на місцевому рівні.

П'ятий напрям стосується інтеграції найкращих міжнародних практик, зокрема у сфері післявоєнної відбудови. Координаційні платформи за участю держави, громадськості та міжнародних партнерів сприяють узгодженню пріоритетів реформ і моніторингу їх виконання. Використання моделей ЄС у сфері цифровізації, фінансового управління та підготовки кадрів підсилює стійкість реформ і прискорює наближення України до стандартів Європейського Союзу. У табл. 3 узагальнено ключові практичні напрями вдосконалення взаємодії держави та громадянського суспільства, що випливають із результатів дослідження.

Таблиця 3

Практичні напрями посилення взаємодії держави і громадянського суспільства та ефективності реформ

Напрямок	Ключові рекомендації
Інституціоналізація партнерства «держава – громадянське суспільство – ЄС»	Закріпити обов'язкові процедури публічних консультацій; розширити повноваження громадських рад; залучати НУО до розробки та моніторингу виконання реформ; формалізувати участь громадськості у робочих групах щодо імплементації права ЄС
Підвищення прозорості та підзвітності влади	Гарантувати незалежність НАБУ, САП, ВАКС; удосконалити механізми аудиту і парламентського контролю; розширити відкриті дані та електронні реєстри; забезпечити громадський моніторинг антикорупційних зусиль та роботи органів влади відповідно до рекомендацій ЄС
Розвиток спроможності організацій громадянського суспільства	Запровадити програми інституційної підтримки та навчання НУО (адвокація, аналіз політики, моніторинг); інтегрувати воєнні волонтерські ініціативи у довгострокові політики розвитку; спростити реєстраційні та податкові процедури для НУО; стимулювати бізнес до підтримки суспільних проєктів
Посилення локальної демократії та децентралізації	Розширити повноваження органів місцевого самоврядування; забезпечити їх фінансову спроможність; впроваджувати громадські бюджети, локальні петиції та інші механізми прямої демократії; залучати місцеві спільноти до планування політик та реалізації європейських стандартів управління
Інтеграція найкращих міжнародних та європейських практик	Використовувати моделі ЄС у цифровізації, управлінні фінансами та підготовці кадрів; зберігати й розвивати координаційні платформи між урядом, громадянським суспільством і донорами; формувати спільні «дорожні карти» реформ із залученням експертів НУО; забезпечувати сталість реформ у післявоєнний період

Джерело: власна розробка автора.

Посилення взаємодії між державою та громадянським суспільством можливе лише за умови одночасної інституційної модернізації та зміцнення спроможності громадських організацій. Запропоновані напрями підтверджують, що

європейська інтеграція виступає каталізатором структурних змін, які охоплюють як державне управління, так і громадську участь. Узагальнення рекомендацій свідчить про необхідність переходу від епізодичних форм співпраці до сталих партнерських моделей, спроможних підтримувати реформаторську динаміку у довгостроковій перспективі.

Висновки. Європейська інтеграція стала одним із ключових чинників, що визначили зміст і динаміку суспільно-політичних змін в Україні у період глибоких трансформацій. Війна лише підсилила цю тенденцію, оголивши слабкі місця інституційної архітектури та водночас продемонструвавши здатність українського суспільства мобілізуватися навколо спільних цілей. Саме тому інтеграційний курс нині виконує не стільки зовнішньополітичну функцію, скільки внутрішню – модернізаційну, спрямовану на формування нової якості державного управління та поглиблення демократичних практик.

У ході дослідження з'ясовано, що європейська інтеграція суттєво вплинула на структуру та роль громадянського суспільства в Україні. Досліджено механізми, які стимулювали зміцнення громадської участі: від нормативного наближення до практик відкритого врядування – до розширення участі неурядових організацій у виробленні політик і моніторингу реформ. Проаналізовано трансформацію державного управління, що проявляється у наближенні адміністративних процедур до європейських стандартів, посиленні підзвітності, розвитку цифрових сервісів і оновленні кадрової політики. Сформовані практичні напрями модернізації взаємодії держави та громадянського суспільства, серед яких – інституціоналізація партнерства, укріплення прозорості, розвиток потенціалу НУО, активізація локальної демократії та адаптація найкращих європейських підходів у сфері управління та відбудови.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному поєднанні політичних, соціологічних та управлінських підходів для пояснення того, як європейська інтеграція змінює баланс між державними інституціями та громадянським суспільством. У роботі вперше узагальнено інтеграційні чинники, що впливають на громадську участь, державну підзвітність та інституційну стійкість у воєнний час, а також запропоновано практичні механізми їх адаптації до післявоєнного періоду. Практична цінність дослідження полягає в тому, що воно пропонує системну модель взаємодії «держава – громадянське суспільство – ЄС», яка враховує як мирний, так і воєнний контексти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом стійкості реформ та їх здатності зберігати темп після зменшення зовнішнього впливу. Доцільним є також поглиблення вивчення локальних практик взаємодії влади та громадськості, особливо в громадах, що зазнали руйнувань. Особливої уваги потребує питання формування нової конфігурації партнерства між державою, бізнесом і громадянським сектором у процесі повоєнної відбудови.

Література:

1. Сиченко В., Лукашук М. Трансформація державного управління в умовах глобальних та євроінтеграційних вимірів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). № 5. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/14>.
2. Batorymenko O., Melnyk V. Fostering transparency in European integration: collaborative frameworks between government, business and civil society. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13. Iss. 83. P. 52–65. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.83.11.4>.
3. Бондаренко Н. Громадянське суспільство у процесі євроінтеграції в умовах війни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. Т. 124. № 5. С. 100–110. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2022\(124\)09](https://doi.org/10.31617/3.2022(124)09).
4. Третяков-Гродзевич О. Аналіз звіту про розширення ЄС (Ukraine 2025 report) в сфері реформи державного управління. Центр демократії та верховенства права. 2025. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/analiz-ukraine-2025-report/> (дата звернення: 28.11.2025).
5. Transparency International Ukraine. Limited Progress in the Fight Against Corruption: What the 2025 European Commission Report Recommends for Ukraine. 2025. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/limited-progress-in-the-fight-against-corruption-what-the-2025-european-commission-report-recommends-for-ukraine/> (дата звернення: 28.11.2025).
6. Квасній Л., Квасній З., Малик Л., Гацков О., Строгуш Ю. Фінансово-економічні аспекти цифрової трансформації соціально-економічних процесів і соціальної інтеграції в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2025. Т. 4. № 63. С. 512–524. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.63.2025.4785>.
7. Смеляненко Л., Пантасенко В. Розвиток людського капіталу в системі стратегування післявоєнної відбудови України. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 2 (11). С. 48–56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-11-8>.
8. Гонюкова Л., Дерун Т. Інноваційні механізми розвитку місцевої демократії: ефективність, умови використання, перспективи. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2022. № 2. Т. 2. С. 371–377. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-58](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-58).
9. Ушенко Н., Тупіка А. Сталий розвиток міст України в умовах глобалізації: зарубіжні та вітчизняні підходи. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Т. 338. № 1. С. 354–363. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-52>.
10. Марчук В. Європейська інтеграція України: політичний і безпековий виміри. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. № 17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-14>.
11. Пожар А., Пантелеймоненко А. Перспективи та проблеми європейської інтеграції України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-43>.
12. Reci M., Jance K. Albania's European Integration and Civil Society Impact. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*. 2024. Vol. 28. № 3. P. 315–335. DOI: <https://doi.org/10.33067/SE.3.2024.18>.
13. Kormych A., Zavalniuk V., Todoshchak O., Ulianov O. Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation – Exploring a Pluralistic Approach. *Lex Portus*. 2024. Vol. 10. Iss. 4. P. 20–30. DOI: <https://doi.org/10.62821/lp10402>.
14. Швидюк С. Вплив міжнародних організацій на трансформацію системи публічного управління в Україні в умовах війни. *Публічне управління і політика*. 2025. № 4 (8). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.03>.
15. Коваленко Ю., Криниця С. Інституційне забезпечення цифрової трансформації фінансової системи України. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.02>.

References:

1. Sichenko V., Lukashuk M. Transformacija derzhavnogo upravlinnja v umovah global'nih ta evrointegracijnih vimiriv. Vcheni zapiski TNU imeni V. I. Vernads'kogo. Serija: Publichne upravlinnja ta administruvannja. 2022. T. 33 (72). № 5. S. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/14>.
2. Batrymenko O., Melnyk V. Fostering transparency in European integration: collaborative frameworks between government, business and civil society. Amazonia Investiga. 2024. Vol. 13. Iss. 83. P. 52–65. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.83.11.4>.
3. Bondarenko N. Gromadjans'ke suspil'stvo u procesi evrointegracii v umovah vijni. Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansi, pravo. 2022. T. 124. № 5. S. 100–110. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2022\(124\)09](https://doi.org/10.31617/3.2022(124)09).
4. Tret'jakov-Grodzevich O. Analiz zvitju pro rozshirennja ES (Ukraine 2025 report) v sferi reformi derzhavnogo upravlinnja. Centr demokracii ta verhovenstva prava. 2025. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/analiz-ukraine-2025-report/> (data zvernennja: 28.11.2025).
5. Transparency International Ukraine. Limited Progress in the Fight Against Corruption: What the 2025 European Commission Report Recommends for Ukraine. 2025. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/limited-progress-in-the-fight-against-corruption-what-the-2025-european-commission-report-recommends-for-ukraine/> (data zvernennja: 28.11.2025).
6. Kvasnij L., Kvasnij Z., Malik L., Gackov O., Strogush Ju. Finansovo-ekonomichni aspekti cifrovoi transformacii social'no-ekonomichnih procesiv i social'noi integracii v Ukraïni. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2025. T. 4. № 63. S. 512–524. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.63.2025.4785>.
7. Emel'janenko L., Pantasenکو V. Rozvitok ljuds'kogo kapitalu v sistemi strateguvannja pisljavoennoi vidbudovi Ukraïni. Transformacijna ekonomika. 2025. № 2 (11). S. 48–56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-11-8>.
8. Gonjukova L., Derun T. Innovacijni mehanizmi rozvitku miscevoi demokracii: efektyvnist', umovi vikoristannja, perspektivi. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2022. № 2. T. 2. S. 371–377. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-58](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-58).
9. Ushenko N., Tupika A. Stalij rozvitok mist Ukraïni v umovah globalizacii: zarubizhni ta vitchiznjani pidhodi. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. T. 338. № 1. S. 354–363. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-52>.
10. Marchuk V. Evropejs'ka integracija Ukraïni: politichnij i bezpekovij vimiri. Visnik Prikarpat's'kogo universitetu. Serija: Politologija. 2024. № 17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-14>.
11. Pozhar A., Pantelejmonenko A. Perspektivi ta problemi evropejs'koï integracii Ukraïni. Ekonomika ta suspil'stvo. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-43>.
12. Reci M., Jance K. Albania's European Integration and Civil Society Impact. Studia Europejskie – Studies in European Affairs. 2024. Vol. 28. № 3. P. 315–335. DOI: <https://doi.org/10.33067/SE.3.2024.18>.
13. Kormych A., Zavalniuk V., Todoshchak O., Ulianov O. Ukraine's Europeanization of Public Administration and Harmonizing Customs Legislation – Exploring a Pluralistic Approach. Lex Portus. 2024. Vol. 10. Iss. 4. P. 20–30. DOI: <https://doi.org/10.62821/lp10402>.
14. Shvidjuk S. Vpliv mizhnarodnih organizacij na transformaciju sistemi publicznego upravlinnja v Ukraïni v umovah vijni. Publichne upravlinnja i politika. 2025. № 4 (8). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.03>.
15. Kovalenko Ju., Krinicja S. Institucijne zabezpechennja cifrovoi transformacii finansovoï sistemi Ukraïni. Social'nij rozvitok: ekonomiko-pravovi problemi. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.02>.